

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 5 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

Temat lekcji	Zagadnienia	poziom podstawowy		poziom ponadpodstawowy		
		dopuszczający uczeń:	dostateczny uczeń:	dobry uczeń:	bardzo dobry uczeń:	celujący uczeń:
Rozdział 1. Pierwsze cywilizacje						
1. Życie pierwszych ludzi	pochodzenie człowieka różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia życie człowieka pierwotnego epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza początki rolnictwa i udomowienie zwierząt dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza terminy: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>koczowniczy i osiadły tryb życia, pięściak</i> – opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym – potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt – wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych	– poprawnie posługuje się terminami: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i> – przedstawia, skąd wywodzą się praludzie – opisuje życie ludzi pierwotnych – charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza – wyjaśnia znaczenie nabycia umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka	– porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym – wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna – przedstawia dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza	– wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia – wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej – wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty	– wyjaśnia pojęcie ewolucji – charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka – porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach

2. Miasta- państwa Mezopotamii	Mezopotamia jako kolebka cywilizacji znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Mezopotamii powstanie pierwszych państw zajęcia różnych grup społecznych Kodeks Hammurabiego terminy: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks</i> – wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii – wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i> – samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii	– opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji – charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym	– objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym – tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa	– przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii – wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii
3. W Egipcie faraonów	Egipt jako przykład starożytnej cywilizacji Egipt darem Nilu osiągnięcia cywilizacji egipskiej struktura społeczna wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i> – wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil	– poprawnie posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i> – wymienia najważniejsze	– wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej – przedstawia strukturę społeczną Egiptu – podaje przykłady bogów i	– wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny	– opisuje etapy pochówku faraonów – charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona,

	terminy: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i>	– opisuje wygląd piramid – porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego	osiągnięcia cywilizacji egipskiej – opisuje zakres władzy faraona	charakteryzuje wierzenia Egipcjan	– opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy	popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie, Świątynia Abu Simbel
4. W starożytnym Izraelu	judaizm jako przykład religii monoteistycznej biblijne dzieje Izraelitów Dekalog i Tora postaci biblijne: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi, Dekalog</i> – wyjaśnia, o czym opowiada Biblia – wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów	– poprawnie posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i> – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę – wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem	– opisuje główne etapy historii Izraelitów – charakteryzuje judaizm – porównuje wierzenia Egiptu oraz Izraela	– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon) – wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem	– wyjaśnia terminy: <i>synagoga, rabin</i> – podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce
5. Cywilizacje Indii i Chin	osiągnięcia cywilizacyjne Dalekiego Wschodu system kastowy w Indiach cywilizacja Doliny Indusu	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i>	– opisuje system kastowy w Indiach – charakteryzuje wierzenia hinduistyczne	– charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem – przedstawia terakotową armię	– charakteryzuje buddyzm – opowiada o filozofii Konfucjusza

	terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i>	– wskazuje na mapie: Indie, Chiny – przy pomocy nauczyciele wyjaśnia, dlaczego jedwab i porcelana były towarami poszukiwanymi na Zachodzie	– wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu – wymienia osiągnięcia cywilizacji chińskiej – wyjaśnia, kiedy narodziło się cesarstwo chińskie		jako zabytek kultury chińskiej – wymienia i wskazuje na mapie: rzeki: Indus, Huang He, Jangcy	
6. Od hieroglifów do alfabetu	powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji pismo a prehistoria i historia terminy: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet, pismo alfabetyczne</i> – wyjaśnia, do czego służy pismo – charakteryzuje polskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i> – wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisanie wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka – porównuje pismo obrazkowe i alfabetyczne – wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią – omawia przyczyny wynalezienia pisma	– wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń – przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły – wymienia przykłady materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości	– wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe – przedstawia genezę współczesnego pisma polskiego – wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego	– podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny – opowiada o przykładach alternatywnych języków umownych (alfabet Morse’a, język migowy)

Rozdział 2. Starożytna Grecja

1. Demokratyczne Ateny	warunki naturalne Grecji Życie w greckiej polis cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> postaci historyczne: Perykles	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>demokracja, zgromadzenie ludowe</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> – wskazuje na mapie: Grecję, Ateny – wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską	– wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis) – wyjaśnia, kim był Perykles – opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach	– wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną	– wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego
2. Sparta i wojny z Persami	ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty cechy i etapy wychowania spartańskiego powstanie i rozwój imperium perskiego wojny grecko-perskie terminy: <i>Persowie, danina, sojusz, hoplita, falanga</i> wydarzenia: bitwa pod Maratonem,	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>danina, sojusz</i> – przy pomocy nauczyciela przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>danina, sojusz, hoplita, falanga</i> – przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego – wyjaśnia, dlaczego Spartan uważano za najlepszych wojowników greckich	– charakteryzuje ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty – posługuje się wyrażeniami: <i>spartańskie warunki, mówić lakonicznie</i> – wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich – wskazuje na mapie: Maraton, Termopile, Salaminę	– opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy – wyjaśnia genezę biegów maratońskich – tłumaczy znaczenie zwrotu: <i>wrócić z tarczą lub na tarczy</i>	– porównuje ustroje Aten i Sparty – opisuje przebieg bitwy pod Termopilami i ocenia postać króla Leonidasa

	bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas		– wskazuje na mapie: Spartę, Persję – wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas	– zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.		
3. Bogowie i mity	wierzenia starożytnych Greków mity greckie najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i> terminy: <i>Olimp</i> , <i>mity</i> , <i>heros</i> , <i>Partenon</i> , <i>Herakles</i> , <i>Achilles</i> , <i>Odyseusz</i> , <i>wojna trojańska</i> , <i>koń trojański</i> postać historyczna: Homer	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mity</i> , <i>heros</i> – przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Olimp</i> , <i>mity</i> , <i>heros</i> , <i>Partenon</i> , <i>Herakles</i> , <i>Achilles</i> , <i>Odyseusz</i> , <i>koń trojański</i> – przedstawia wierzenia starożytnych Greków – wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję – wyjaśnia, kim był Homer	– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali – omawia różne mity greckie – przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> – wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i>	– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków – omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków	– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza</i> , <i>stajnia Augiasza</i> , <i>syzyfowa praca</i> , <i>męki Tantara</i> , <i>nić Ariadny</i> – opisuje archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi
4. Kultura starożytnej Grecji	wspólne elementy w kulturze greckich polis najważniejsze dokonania sztuki greckiej narodziny teatru greckiego	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr</i> , <i>igrzyska</i> , <i>olimpiada</i> , <i>stadion</i> – opisuje rolę sportu	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje</i> , <i>amfiteatr</i> , <i>tragedia</i> , <i>komedia</i> , <i>filozofia</i> , <i>igrzyska</i> , <i>olimpiada</i> , <i>Olimpia</i> ,	– opisuje charakter i cele antycznego teatru – przedstawia dokonania nauki greckiej – objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia	– przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich – porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi	– charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym – przybliża postać i dokonania Archimedesza – podaje przykłady wpływu dokonań

	znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i najwybitniejsi filozofowie grecka matematyka i medycyna rola sportu w Życiu starożytnych Greków terminy: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i> postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu	w codziennym Życiu – przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów	<i>stadion, pięciobój olimpijski</i> – wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji – opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych	jej najwybitniejszych przedstawicieli – wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles – zaznacza na osi czasu datę: 776 r. p.n.e.		starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę
5. Imperium Aleksandra Wielkiego	podboje Aleksandra Wielkiego wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą) wyprawa Aleksandra do Indii	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>imperium</i> – uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim”	– poprawnie posługuje się terminami: <i>imperium, węzeł gordyjski, hellenizacja</i> – wskazuje na mapie: Macedonię, Persję,	– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej – przedstawia skutki podbojów Aleksandra – zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e. – posługuje się terminami: <i>falanga</i>	– omawia znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej – charakteryzuje sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego	– przedstawia siedem cudów świata – wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego

	kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego terminy: <i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i> postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki)	– określa, na jakim obszarze toczyły się opisywane wydarzenia	Indie i Aleksandrię w Egipcie – opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego – opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego)	<i>macedońska, kultura hellenistyczna</i>		
Rozdział III. Starożytny Rzym						
1. Ustrój starożytnego Rzymu	legendarne początki państwa rzymskiego zasady ustrojowe republiki rzymskiej społeczeństwo starożytnego Rzymu dokonania Gajusza Juliusza Cezara upadek republiki powstanie cesarstwa rzymskiego terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> postaci legendarne i historyczne:	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dyktator, cesarz</i> – wskazuje na mapie: Rzym – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> – przedstawia legendarne początki Rzymu – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński – omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta	– charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy – przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich – opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami – zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e.	– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej – porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej	– wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie – przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski

	Romulus i Remus, Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August					
2. Imperium Rzymskie	podboje rzymskie Imperium Rzymskie i jego prowincje organizacja armii rzymskiej podział cesarstwa upadek cesarstwa zachodniorzymskiego terminy: <i>Kartagina</i> , <i>prowincja</i> , <i>limes</i> , <i>legiony</i> , <i>legioniści</i> , <i>Imperium Rzymskie</i> , <i>pax Romana</i> , <i>romanizacja</i> , <i>barbarzyńcy</i> , <i>Germanie</i> , <i>Konstantynopol</i> , <i>Hunowie</i> , <i>wielka wędrownica ludów</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prowincja</i> , <i>legiony</i> , <i>plemiona barbarzyńskie</i> , <i>wielka wędrownica ludów</i> – przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty	– poprawnie posługuje się terminami: <i>prowincja</i> , <i>legiony</i> , <i>romanizacja</i> , <i>plemiona barbarzyńskie</i> , <i>Germanie</i> , <i>Hunowie</i> , <i>wielka wędrownica ludów</i> – wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego – wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol – omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego	– opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie – opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego – zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e. – zna postać cesarza Konstantyna Wielkiego	– wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium – wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy	– przedstawia postać Hannibala i wojny punickie – pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie – przybliża postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera
3. Życie w Wiecznym Mieście	Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto Życie codzienne i rozrywki w Rzymie podział społeczeństwa rzymskiego	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr</i> , <i>gladiatorzy</i> , <i>niewolnicy</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>bazylika</i> , <i>Forum Romanum</i> , <i>termy</i> , <i>amfiteatr</i> , <i>gladiatorzy</i> , <i>patrycjusze</i> , <i>plebs</i> , <i>niewolnicy</i> , <i>westalki</i>	– wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem – opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum – wymienia greckie odpowiedniki	– wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i>	– przedstawia pozostałości Pompejów i Herkulanum jako Źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności

	wierzenia religijne Rzymian i najważniejsze bóstwa terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i>	– przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu – omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków	– wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały – charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego	najważniejszych rzymskich bóstw		
4. Dokonania starożytnych Rzymian	Rzymianie jako wielcy budowniczowie kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie terminy: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks,</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i> – wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i>	– uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów – omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu – omawia dokonania Wergiliusza i Horacego	– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa	– opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie – ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź

I. Bizancjum w czasach Świetności	cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego dokonania Justyniana I Wielkiego Konstantynopol jako Nowy Rzym tradycja grecka w Bizancjum osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i> postaci historyczne: Justynian I Wielki	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i> – wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego – tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem – wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i>	– wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego – charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce – podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r. – zna postać Justyniana I Wielkiego – omawia dokonania Justyniana I Wielkiego	– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola – uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką – wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw	– wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią – opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sofia zostały dokonane przez muzułmanów
2. Arabowie i początki islamu	pochodzenie Arabów działalność Mahometa i narodziny islamu religia muzułmańska i jej zasady dżihad i podboje Arabów kultura i nauka arabska	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah, Koran, meczet</i> – przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe	– poprawnie posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal</i>	– przedstawia postać i działalność Mahometa – omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w Średniowieczu – charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów	– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem – podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków	– wyjaśnia, jak zmieniało się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w Średniowieczu i współcześnie – ocenia potrzebę tolerancji religijnej

	terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> postaci historyczne: Mahomet	różnice między chrześcijaństwem a islamem	<i>damasceńska, arabeski</i> – omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów – wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie Światłości	podbitych w średniowieczu – zaznacza na osi czasu datę: 622 r.		– wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem
3. Nowe państwa w Europie	powstanie państwa Franków cesarstwo Karola Wielkiego rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie Rzesza Niemiecka terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> postaci historyczne: Chlodwig, Karol Młot,	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo, możnowładca</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> – wskazuje na mapie: zasięg terytorialny państwa Franków w czasach Karola Wielkiego, Akwizgran i Rzym	– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów – charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego – przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki – zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r. – omawia dokonania: Chlodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I	– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej – tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy	– wyjaśnia skąd pochodzi polskie słowo „król”

	Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I					
4. Konflikt papieża z cesarstwem	wielka schizma wschodnia i jej skutki spór o inwestyturę między cesarzem a papieżem w XI w. Canossa jako miejsce pokuty cesarza Henryka IV konkordat wormacki i jego postanowienia terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prawosławie, ekskomunika</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> – wyjaśnia konsekwencje ekskomunikacji cesarza i opisuje ukorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie – przedstawia postaci: papieża Grzegorza VII, cesarza Henryka IV	– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne – przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w. – przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji – zaznacza na osi czasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r.	– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę – omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym	– przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego
5. Wyprawy krzyżowe	zajęcie Ziemi Świętej przez Turków synod w Clermont krucjaty utworzenie Królestwa Jerozolimskiego powstanie zakonów rycerskich: templariuszy, joannitów i Krzyżaków	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> – opisuje wygląd rycerzy zakonnych	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> – wyjaśnia przyczyny ogłoszenia krucjat – wskazuje na mapie: Ziemię Świętą i trasy wybranych krucjat	– przedstawia zakony templariuszy, joannitów i Krzyżaków oraz ich zadania – opisuje skutki wypraw krzyżowych – przedstawia postać Urbana II – zaznacza na osi czasu daty: 1096 r., 1291 r.	– omawia okoliczności zlikwidowania zakonu templariuszy	– przedstawia informacje, które z zakonów rycerskich funkcjonują współcześnie i jaka obecnie jest ich rola – ocenia rolę krucjat w kształtowaniu się relacji między chrześcijanami a muzułmanami

	upadek twierdzy Akka skutki wypraw krzyżowych terminy: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> postaci historyczne: papież Urban II		– omawia skutki pierwszej krucjaty			
Rozdział V. Społeczeństwo Średniowiecza						
I. System feudalny	podział na seniorów i wasali społeczna drabina feudalna podział społeczeństwa Średniowiecznego na stany terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior, wasal, hołd lenny, przywilej</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna	– poprawnie posługuje się terminami: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> – przedstawia, jak wyglądał hołd lenny – wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie Średniowiecznym	– omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym – opisuje zależność między seniorem a wasalem	– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane	– wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie
2. Epoka rycerzy	ideał rycerza i jego obowiązki od paza do rycerza życie codzienne rycerzy	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek,</i>	– opisuje życie codzienne rycerstwa – przedstawia poszczególne etapy	– przedstawia historię najłynniejszego polskiego rycerza	– przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i

	elementy wyposażenia Średniowiecznego rycerza kultura rycerska elementy wyposażenia Średniowiecznego rycerza terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i>	– opisuje uzbrojenie rycerzy	<i>pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> – charakteryzuje ideał rycerza Średniowiecznego – wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem – opisuje uzbrojenie rycerskie	wychowania rycerskiego – opisuje ceremonię pasowania na rycerza	Zawiszy Czarnego z Garbowa	rycerzy Okrągłego Stołu
3. Średniowieczne miasto i wieś	powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich lokacje miast i wsi samorząd miejski i jego organy społeczeństwo miejskie organa samorządu wiejskiego wygląd Średniowiecznego miasta zajęcia ludności wiejskiej terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek,</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, pług, radło, brona</i> – porównuje życie codzienne mieszkańców Średniowiecznych miast i wsi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółówka, pług, radło, brona</i> – opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast	– wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi – przedstawia organy samorządu miejskiego – charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan – wyjaśnia, na czym polegała trójpółówka	– opisuje wybrany Średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce – znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości	– przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie

	<i>targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółówka, pług, radło, brona</i>		– opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej			
4. Kościół w Średniowieczu	duchowni w Średniowieczu, ich przywileje i obowiązki religijność doby Średniowiecza średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie życie w średniowiecznym klasztorze średniowieczne szkolnictwo terminy: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, uniwersytet</i> – przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację – wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści	– poprawnie posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> – charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu – opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym	– przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne – wyjaśnia określenie <i>benedyktyńska praca</i> – charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo – porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne – przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu	– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze – wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapitułarz	– znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku – opisuje jeden z klasztorów działających w Polsce, wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą, i przedstawia w skrócie dzieje tego zgromadzenia

	postać historyczna: Święty Franciszek z Asyżu					
5. Sztuka Średniowiecza	rola sztuki w Średniowieczu znaczenie <i>biblia pauperum</i> styl romański i jego cechy styl gotycki i jego charakterystyczne elementy rzeźba i malarstwo Średniowieczne pismo i miniatury w rękopisach zabytki Średniowieczne w Polsce terminy: <i>biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>katedra, witraże, miniatura</i> – przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki Średniowiecznej w Polsce – wymienia różne dziedziny sztuki Średniowiecznej	– poprawnie posługuje się terminami: <i>biblia pauperum, katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i> – wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>biblia pauperum</i>	– charakteryzuje styl romański – omawia cechy stylu gotyckiego	– porównuje styl gotycki i romański – przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa Średniowiecznego	– znajduje i przedstawia informacje o Średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju
Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów						
I. Zanim powstała Polska	najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wielka</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kurhan, kamienne kręgi,</i>	– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie	– podaje przykłady tradycji pogańskich	– wymienia pozostałości bytowania ludów

	w świetle wykopalisk archeologicznych gród w Biskupinie Słowianie w Europie i ich kultura wierzenia dawnych Słowian pierwsze państwa słowiańskie plemiona słowiańskie na ziemiach polskich terminy: <i>kurhan</i>, <i>kamienne kręgi</i>, <i>Biskupin</i>, <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>Słowianie</i>, <i>Swaróg</i>, <i>Perun</i>, <i>Świętowit</i>, <i>plemię</i>, <i>Państwo Wielkomorawskie</i>, <i>Wiślanie</i>, <i>Polanie</i> postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody	<i>wędrówka ludów</i>, <i>plemię</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd osady w Biskupinie	<i>Biskupin</i>, <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>Słowianie</i>, <i>Swaróg</i>, <i>Perun</i>, <i>Świętowit</i>, <i>plemię</i>, <i>Państwo Wielkomorawskie</i>, <i>Wiślanie</i>, <i>Polanie</i> – przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich – charakteryzuje wierzenia Słowian – wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich	– wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim – wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody	zachowanych do czasów współczesnych – wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański	przedsłowiańskich na ziemiach polskich – przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim
2. Mieszko I i początki Polski	rozwój państwa Polan dynastia Piastów panowanie Mieszka I małżeństwo Mieszka I z Dobrawą chrzest Polski i jego skutki	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>książę</i>, <i>dynastia</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd	– poprawnie posługuje się terminami: <i>książę</i>, <i>dynastia</i>, <i>Piastowie</i>, <i>biskupstwo</i>, <i>dyplomacja</i>, <i>poganin</i>, <i>Dagome iudex</i>	– przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I – wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I – opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami	– uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski	– omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego – przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy

	konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią terminy: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa	pochodzi nazwa „Polska”	– wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski – opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy – zaznacza na osi czasu daty: 966 r., 972 r. – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka I			wierzeniach pogańskich
3. Polska Bolesława Chrobrego	misja biskupa Wojciecha i jej skutki zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje powstanie niezależnej organizacji na ziemiach polskich stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>arcybiskupstwo, koronacja</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> – opisuje misję Świętego Wojciecha do pogańskich Prusów – wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego	– przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie – opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami	– wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim – opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski	– wskazuje pozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego

	terminy: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III		na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite – omawia rolę, jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III – zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025 r.			
4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego	kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego panowanie Mieszka II reformy Kazimierza Odnowiciela Kraków stolicą państwa polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego koronacja Bolesława Śmiałego konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki terminy: <i>insygnia królewskie</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”	– poprawnie posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem” – wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela – omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława	– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego – ocenia postawę Bezpryma – przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego – charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego	– opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem	– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego – ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego

	postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław		– zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.			
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	rządy Władysława Hermana i Sieciecha podział władzy między synów Władysława Hermana bratobójcza wojna między Bolesławem i Zbigniewem najazd niemiecki na ziemie polskie i obrona Głogowa podbój Pomorza przez Bolesława Krzywoustego testament Krzywoustego i jego założenia terminy: <i>palatyn</i> (<i>wojewoda</i>), <i>testament, zasada</i> <i>senioratu, senior i</i> <i>juniorzy</i> postaci historyczne: Władysław Herman, Sieciech, Zbigniew, Bolesław Krzywousty	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior</i> <i>i juniorzy, zasada</i> <i>senioratu</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>palatyn (wojewoda),</i> <i>testament, zasada</i> <i>senioratu, senior i</i> <i>juniorzy</i> – wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego – opisuje postaci: Władysława Hermana, Sieciecha, Bolesława Krzywoustego i Zbigniewa – zaznacza na osi czasu daty: 1109 r. i 1138 r.	– opisuje rządy Władysława Hermana i rolę Sieciecha w jego państwie – przedstawia przebieg konfliktu między Bolesławem a Zbigniewem – opisuje niemiecki najazd w 1109 r. i obronę Głogowa – przedstawia sukcesy Krzywoustego w walkach z Pomorzanami – omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego	– ocenia postawę Bolesława wobec brata – wyjaśnia zasadę senioratu – wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron	– przedstawia postać Galla Anonima – wyjaśnia znaczenie dostępu państwa do morza – ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu

6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	grody i ich funkcje życie w grodzie i na podgrodziu sposoby uprawy roli na ziemiach polskich podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów zakres władzy panującego powinności poddanych wobec władcy powstanie rycerstwa w Polsce terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i>	– posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, danina, posługi</i> – przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna</i> – charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim – omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów	– przedstawia charakter drużyny książęcej – wyjaśnia powinności ludności względem władcy	– wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza	– wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych
Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku						
I. Rozbicie dzielnicowe	walki wewnętrzne między książętami piastowskimi o prymat w Polsce utrwalenie rozbicia dzielnicowego osłabienie Polski na arenie międzynarodowej	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy</i> – przy pomocy nauczyciela	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i>	– opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia – omawia skutki rozbicia dzielnicowego – opisuje kolonizację na ziemiach polskich	– przedstawia historię zakonu krzyżackiego – wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię	– charakteryzuje sposób walki Mongołów – przedstawia dynastie panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbicia dzielnicowego

	sprowadzenie Krzyżaków do Polski najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego terminy: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i> postaci historyczne: Władysław Wygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny	wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi	– charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego – wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego – omawia postaci: Władysława Wygnąńca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego – zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.		rycerstwu i duchowieństwu	
2. Zjednoczenie Polski	koronacja i śmierć Przemysła II panowanie Wacława II rola arcybiskupów gnieźnieńskich i jednolitej organizacji kościelnej w zjednoczeniu dzielnic polskich przejęcie władzy przez Władysława	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i> – wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków	– przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II – opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie – przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju	– wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki	– przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju

	Łokietka i jego koronacja rządy Władysława Łokietka konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami terminy: <i>starosta, Szczerbiec</i> postaci historyczne: Przemysław II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek		– omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, Władysława Łokietka – zaznacza na osi czasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320 r., 1331 r.	– opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami		
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego reformy Kazimierza Wielkiego umocnienie granic polskiego państwa utworzenie Akademii Krakowskiej i skutki tej decyzji zjazd monarchów w Krakowie uczta u Wierzyńka terminy: <i>uniwersytet, Orle</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> – przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki” – wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> – wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę – zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.	– przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu – charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa	– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa – tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej – wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka	– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgry – wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów – przedstawia wybrany zamek wzniesiony w czasach Kazimierza Wielkiego

	<i>Gniazda, Akademia Krakowska</i> postać historyczna: Kazimierz Wielki	<i>drewnianą, a zostawił murowaną</i>				
4. Unia polsko-litewska	koniec dynastii Piastów na polskim tronie rządy Andegawenów w Polsce unia polsko-litewska w Krewie wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem I pokój w Toruniu unia w Horodle terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiello, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>unia personalna</i> – przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiellę – przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> – wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem – wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń – opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagielly, wielkiego księcia Witolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena	– przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę – wymienia postanowienia unii w Krewie – przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu – wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle	– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji – wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński	– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj

			– zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata 1409–1411, 1410 r., 1413 r.			
5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej bitwa pod Warną panowanie Kazimierza Jagiellończyka wojna trzynastoletnia II pokój toruński i jego postanowienia panowanie Jagiellonów w Czechach i na Węgrzech terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i> postaci historyczne: Władysław III Warneńczyk, Kazimierz Jagiellończyk, Zbigniew Oleśnicki	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żołąd</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje okoliczności śmierci Władysława Warneńczyka – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i> – wskazuje na mapie: Węgry, Warnę, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, państwa rządzone przez Jagiellonów w drugiej połowie XV w. – omawia dokonania: Władysława III Warneńczyka, Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza Jagiellończyka – zaznacza na osi czasu daty: 1444 r., 1454 r., 1466 r.	– przedstawia okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej – charakteryzuje rządy Kazimierza Jagiellończyka – opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego	– wyjaśnia, dlaczego doszło do zawiazania Związku Pruskiego – porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego – uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki	– przedstawia Jana Długosza jako historyka i wychowawcę przyszłych królów Polski – wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo

6. Monarchia stanowa w Polsce	monarchia patrymonialna i stanowa wpływ przywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej przekształcenie się rycerstwa w szlachtę przywileje szlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej ukształtowanie się sejmu walnego konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>szlachta, sejm walny, izba poselska, senat</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i> – przedstawia sejm walny oraz jego skład – zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r.	– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce – przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie – wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i>	– przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce – tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową – wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu	– ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niesło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę
-------------------------------	--	---	---	--	---	---